

Univerza v Mariboru

Pedagoška fakulteta

Oddelek za glasbeno pedagogiko

Seminarska naloga

PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR SKOZI ČAS: OD UPORNIŠKE PESMI DO KULTURNEGA SIMBOLA

Mentor: red. prof. dr. Jernej Weiss

Avtorica: Neja Štrubelj

Maribor, 2024

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem Mariji - Miji Kocjančič za pomoč pri obravnavi moje teme in vso podporo skozi celoten proces nastajanja seminarske naloge ter Juretu Černiču, ki mi je stal ob strani in vedno priskočil na pomoč. Obenem bi se rada zahvalila vsem članom Partizanskega pevskega zbora, posebej pa Simu Zuruniću, Bogdanu Lebanu, Samu Marnu, Igorju in Francu Klobasi ter častni članici zbora Magdi Lovec za njihova dragocena pričevanja in deljenje osebnih arhivskih gradiv, s čimer so pomembno prispevali k nastanku te naloge. Poleg tega bi se rada zahvalila Aleksandri Jankovič za jezikovni pregled in svetovanje.

Partizanski pevski zbor skozi čas: od uporniške pesmi do kulturnega simbola

Povzetek

Partizanski pevski zbor, ustanovljen med narodnoosvobodilnim bojem leta 1944, je imel ključno vlogo pri propagandni dejavnosti med vojno. S svojimi pesmimi je spodbujal borbenost in vlival upanje v najtežjih trenutkih vojne borcem in drugim ter jim dajal moč za vztrajanje v boju proti okupatorju in vero v končno zmago. Sprva imenovan Invalidski pevski zbor je bil sestavljen iz vojnih invalidov, ki so v takratnih razmerah v zboru našli novo poslanstvo. Zbor je preživel vojno obdobje in po njem, s kratko prekinitvijo, nadaljeval svoje poslanstvo. Gostoval je po vsej Evropi, med drugim v Bolgariji, Romuniji, na Nizozemskem, v Italiji, na Norveškem, Poljski, v Nemčiji, Avstriji in vseh delih nekdanje Jugoslavije. Seveda je nastopal tudi po vsej Sloveniji. Vse prireditve in koncerti so bili zanj velik uspeh, saj so bile dvorane polne do zadnjega sedeža, kar dokazuje pomembnost in priljubljenost zbora v skoraj vseh obdobjih njegovega delovanja. Udeleževal se je tudi tekmovanj ter prejel številna priznanja, med njimi Prešernovo nagrado, nagrado AVNOJ in nagrado mesta Ljubljane. Poleg tega je izdal več plošč in kaset. Kljub težjim obdobjem, predvsem po osamosvojitvi, ko je bil na robu propada, je zbor skozi vsa leta ohranil svoje temeljno sporočilo in poslanstvo: ohranjanje partizanske pesmi in njene sporočilnosti. Pomembno zgodovinsko kulturno vrednost ima še danes, kar se je potrdilo ob obeležitvi 80. obletnice delovanja, ko je dosegel tudi vpis partizanske pesmi v register nesnovne kulturne dediščine.

Ključne besede: glasba v NOB, Partizanski pevski zbor, partizanske pesmi, partizanski skladatelji

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	5
2	GLASBENO USTVARJANJE MED NOB	7
2.1	Partizanska pesem	8
2.2	Partizanski skladatelji	9
2.3	Pevski zbori, nastali v NOB	10
3	USTANOVITEV IN ZAČETKI PARTIZANSKEGA PEVSKEGA ZBORA (1944) 13	
3.1	Prve zamisli in pobude	13
3.2	Ustanovitev Invalidskega pevskega zbora	14
3.3	Prvi nastopi	15
3.4	Izkušnje in izzivi pevcev	16
4	PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR SKOZI DESETLETJA	17
4.1	1944–1954	17
4.2	1954–1964	19
4.3	1964–1974	21
4.4	1974–1984	24
4.5	1984–1994	28
4.6	1994–2004	29
4.7	2004–2014	31
4.8	2014–2024	33
5	ZAKLJUČEK	37
6	VIRI IN LITERATURA	39

KAZALO SLIK

Slika 1: Vaja Invalidskega pevskega zbora 8. avgusta 1944	17
Slika 2: Partizanski pevski zbor ob 80-letnici delovanja	36

1 UVOD

Na podlagi analize različnih arhivskih, informativnih virov in pričevanj posameznikov, ki so bili tesno povezani z delovanjem zbora oziroma so v njem še vedno aktivni, se to seminarsko delo osredotoča na preučevanje vloge, pomena in prispevka Partizanskega pevskega zbora skozi različna zgodovinska obdobja, s poudarkom na ključnih mejnikih in prelomnih trenutkih njegovega delovanja, od ustanovitve med drugo svetovno vojno, ko je zbor postal simbol upora in enotnosti, do današnjega časa, ko obeležuje 80 let delovanja in ima pomembno vlogo v slovenski zgodovinski in kulturni dediščini.

Metodološki pristop seminarskega dela temelji na iskanju in preučevanju virov in literature, ki opisujejo nastanek in zgodovinski razvoj ter vpliv Partizanskega pevskega zbora, zanaša pa se tudi na osebna pričevanja pevcev, predsednikov, tajnikov in dirigentov, kar omogoča širši vpogled v notranje delovanje zbora skozi oči tistih, ki so bili ali pa so še vedno z njim tesno povezani. To omogoča primerjavo in poglobljeno razumevanje delovanja zbora in njegove vloge skozi različna obdobja.

Zbiranje različnih virov je zajemalo iskanje gradiva, ključnega pomena za raziskovanje zgodovine in delovanja Partizanskega pevskega zbora. Med temi izstopajo arhiv, ki ga hranijo v Kulturnem društvu Partizanski pevski zbor, arhiv, ki ga hranijo v Belokranjskem muzeju Metlika, osebni arhivi nekaterih nekdanjih ali še vedno aktivnih članov zbora in intervjuji z njimi, nekaj gradiva pa hrani tudi Univerzitetna knjižnica v Mariboru.

Preučevanje obstoječega vedenja o zgodovini in delovanju Partizanskega pevskega zbora je temeljilo na strukturiranem pregledu arhivskih virov, intervjujev ter drugih dokumentarnih prispevkov in literature. Med ključne vire spadajo brošure, izdane ob jubilejih zbora, statut iz arhiva Kulturnega društva Partizanski pevski zbor in ustna pričevanja posameznikov, ki so dolga leta delovali v zboru ali imeli pomembno vlogo pri vodenju oziroma upravljanju zbora. Omeniti je treba tudi delo Vande Škodnik *Od invalidskega do partizanskega pevskega zbora*, v katerem je avtorica natančno opisala delovanje zbora od ustanovitve do leta 1984, ter razstavo, ki so jo pripravili v Belokranjskem muzeju Metlika leta 2014, ob 70-letnici delovanja zbora.

Pregled zgodovine delovanja in razvoja Partizanskega pevskega zbora je v seminarskem delu kronološko razdeljen na več obdobj, pri čemer so v vsakem sklopu obravnavani ključni dogodki oziroma spremembe v delovanju zbora ter njegovem vplivu na slovensko kulturo in družbo. V prvem delu seminarske naloge bo predstavljeno glasbeno ustvarjanje v obdobju narodnoosvobodilnega boja, s poudarkom na partizanski pesmi, skladateljih in takrat nastalih pevskih zborih, med katerimi je bil tudi Partizanski pevski zbor. Obravnavani bodo njegova ustanovitev, začetki, delovanje med drugo svetovno vojno ter pomen v kontekstu družbenih razmer tistega časa. Naslednji sklop je namenjen desetletjem delovanja, pri čemer so izpostavljeni ključni mejniki, umetniški dosežki zbora in spremembe v njem.

Da bi bilo delovanje Partizanskega pevskega zbora prikazano čim celoviteje, so v seminarsko delo vključene analize najpomembnejših prelomnic in izzivov, s katerimi se je zbor soočal. Izpostavljeni so ključni dogodki, kot so njegova ustanovitev in prvi nastopi med drugo svetovno vojno, vloga pri spodbujanju odpora proti okupatorju, povojni razcvet, ki je dosegel vrhunec v mednarodnih gostovanjih, ter obdobja krize zaradi družbenopolitičnih sprememb v času osamosvojitve Slovenije. Poseben poudarek je namenjen največjim dosežkom zbora, med katerimi izstopajo izvedbe pomembnih skladb slovenskih skladateljev, ohranjanje repertoarja z močno simbolno vrednostjo ter sodelovanje z uglednimi dirigenti in umetniki. Opisani so tudi trenutki, ko se je zbor soočal z najrazličnejšimi izzivi, kot so neenaki generacijski pogledi na vlogo zbora, zmanjšanje interesa za prepevanje v njem in posledično upadanje števila pevcev ipd. Vključeni so tudi citati iz intervjujev s člani zbora, ki predstavljajo njihov pogled na delovanje in vpliv zbora v nekdanjih letih in današnjem času. Seminarsko delo tako ponuja poglobljen vpogled v glasbeno, družbeno in kulturno vlogo Partizanskega pevskega zbora kot enega najpomembnejših simbolov slovenske kulturne dediščine.

2 GLASBENO USTVARJANJE MED NOB

Med okupacijo slovenskega ozemlja, katere začetek sega v leto 1941, je vzniknila tudi kultura, ki je izražala ljudski značaj, težnjo po svobodi in pravici. Posebno mesto pri tem je zavzemala glasba – ganljive, navdihujoče, uporniške, pogosto melanholične pesmi, ki so v najtežjih časih spremljale borce in borke v spopadih in ob slavju zmag (Simšič: Križnar, 2004, str. 6).

Med narodnoosvobodilnim bojem je glasbeno življenje na Slovenskem kljub težkim razmeram ohranilo svojo kontinuiteto. Čeprav so slovensko kulturo in glasbeno ustvarjalnost omejevala načela Osvobodilne fronte, je vojni čas zaznamovala glasba, ki je sledila deklarativnim smernicam. Poleg tega se je nekoliko pozneje pojavila in se razvijala glasba, ki je odločno nasprotovala kulturnemu molku in zahtevam Osvobodilne fronte. Hkrati se je namreč oblikovala tudi domobranska in cerkvena glasba. Med letoma 1941 in 1945 sta se na Slovenskem razcveteli tako vokalna kot instrumentalna glasba, vključno s samospevi, komorno glasbo, simfoničnimi deli in operno produkcijo (Križnar, 1997, str. 235). Smiselno bi bilo poudariti tudi dejstvo, da so celo nekateri okupatorji prepoznali in cenili glasbeni talent slovenskega naroda. To je izpričano v različnih izjavah, med katerimi izstopa izjava italijanskega generala Maria Robottija iz jeseni leta 1941: »Slovenci so ljudje, ki ljubijo umetnost in glasbo ...« (Križnar, 1992, str. 14; Mikuš, 1957). Tudi nekaj drugih predstavnikov okupacijskih sil je podobno priznavalo slovenski čut za glasbo (Križnar, 1992, str. 14).

Muzikolog Franc Križnar v članku *Slovenske partizanske pesmi, biseri kulturne dediščine našega naroda* (2017) omenja:

V letih 1941–1945 je okoli 70 slovenskih partizanskih skladateljev ustvarilo skoraj 360 izvirnih kompozicij. Od tega je bilo okoli 220 zborovskih skladb (s spremljavo ali brez nje – a capella: za mešane, moške, ženske in mladinske oz. otroške zборе), okoli 80 samospevov, 100 instrumentalnih del in drugih vokalno-instrumentalnih in scenskih skladb ter še dodatno skoraj 230 različnih priredb, skupaj skoraj 500 opusov. V teh okvirih je bilo obdelanih približno okrog 300 tem (besedil in napevov), kar pomeni, da je bila marsikatera skladba komponirana, prirejena ... po večkrat (Križnar, 2017, str. 13–14).

Glasba v tem času ni kazala novih slogov, predstavljala je kombinacijo že obstoječih iz obdobja med obema vojnama (1918–1941), kot so romantika, pozni ekspresionizem in socialni realizem. Slog ni imel večjega pomena, prav tako ne uporaba kompozicijskih sredstev ali glasbena oblika. Avtorji so se osredotočali predvsem na vsebino in sporočilnost. Poudarek je bil na borbenih in mobilizacijskih pesmih. Zaradi trpljenja in pomanjkanja, ki sta zaznamovala to obdobje, ljubezenske pesmi skoraj niso nastajale, saj se romantični slog v teh razmerah ni zdel smiseln (Križnar, 2017, str. 14).

2.1 Partizanska pesem

V začetku narodnoosvobodilnega boja na Slovenskem še niso nastajale izvirne narodne bojne pesmi. Peli so zgolj borbene pesmi in revolucionarne pesmi, ki so jih na primer prinesli k nam španski borci, pesmi, ki so spremljale revolucije ali pesmi, ki so nastajale v zaporih in taboriščih. V ospredje so prišle tudi pesmi iz časa narodnega prebujanja, kasneje pa tudi druge znane tuje pesmi, katerih besedila so preoblikovali, da so ustrezala takratnim ciljem in potrebam, melodija pa je ostala enaka. Te pesmi so se zelo hitro širile po slovenskih tleh, ljudje so jih peli hrabro in ponosno, saj so jim predstavljale vero in upanje v zmago nad okupatorjem (Gerlanc idr., 1964, str. 8–11). Širjenje tovrstne kulture so v partizanskih četah in na osvobojenih ozemljih spodbujali iz že omenjenih razlogov, začeli pa so se tudi sami preizkušati v ustvarjanju literarnih prispevkov, slikanju, komponiranju in drugih oblikah umetniškega ustvarjanja. Posebno mesto je zavzela nova vrsta pesmi – *partizanska borbena pesem*, ki je sprva govorila o stiskah in trpljenju ljudi, hkrati pa jih je bodrila in jim vlivala moč za boj in vero v boljši jutri. Umetna partizanska pesem pa se je začela močneje razvijati z vstopom uglednih glasbenikov v partizanske čete in z vzpostavitvijo ugodnejših razmer za organizirano ustvarjanje na osvobojenih območjih. Besedila partizanskih pesnikov so navdihnili nastanek izjemnih borbenih skladb, ki jih je med drugimi izvajal tudi *Invalidski pevski zbor*, pozneje preimenovan v *Partizanski pevski zbor* (Škodnik, 1981, str. 7–8).

Nova borbena partizanska pesem je imela močan vpliv. Bila je udarna, in se je z veliko naglico širila med borci in prebivalstvom. Vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja se je zavedalo propagandnega pomena in moralnega vpliva teh pesmi, zato je poveljnikom partizanskih enot izdalo navodila, naj spodbujajo k ustanavljanju pevskih zborov. Posledično so skoraj vse enote oblikovale pevske skupine, ki so nastopale na različnih prireditvah in zborovanjih. Tam je borbena pesem navdihovala tako poslušalce kot pevce, hkrati pa krepila njihovo motiviranost in duha za boj (Škodnik, 1984, str. 11).

V obdobju 1941–1945 so na Slovenskem prevladovale predvsem enoglasne partizanske skladbe. Te skladbe naj bi dosegle široke ljudske množice, zato sta bili njihova oblika in vsebina preprosti, prav tako pa tudi harmonska struktura. Skladbe so nosile značilnosti ljudske melodike. Pisci besedil in skladatelji so se prilagodili potrebam ljudi in zahtevam časa. Zato so bile v prvem obdobju partizanskega boja na Slovenskem (1941–1943) tudi kompozicije akademskih skladateljev preproste, predvsem zaradi specifične izvedbene ravni in omejene sestave. Pogosto so bile partizanske pesmi priredbe ljudskih pesmi, vendar z novo tematiko. Kot je bilo že omenjeno, so bile včasih prenesene iz tujih držav, ampak prilagojene slovenskim razmeram. V drugem obdobju (1943–1945) pa so partizanske pesmi že izpolnjevale vse pesniške in kompozicijske zahteve, hkrati pa so po obliki in vsebini še vedno ohranjale značilnosti ljudske glasbe. To je prispevalo k njihovi splošni prepoznavnosti, saj so nekatere od njih celo ponarodele (Križnar, 1997, str. 236).

2.2 Partizanski skladatelji

Na začetku vojne so bile razmere za glasbeno ustvarjanje najtežje, saj ni bilo osvobojenega ozemlja, primerne časa ali razmer za delo. Skladatelji so v neugodnih razmerah, pogosto na mrazu, v snegu ali dežju, na kose papirja skicirali le nekaj not. Veliko teh zapisov je bilo zaradi vremenskih vplivov poškodovanih in uničenih. Skladatelji svojih skladb tudi niso mogli preizkušati na inštrumentu. Zaradi vsega tega številne pesmi nikoli niso bile zapisane, ampak so se širile preko ustnega izročila. Razmere pa so se bistveno spremenile po kapitulaciji Italije leta 1943. Številni kulturni delavci, med njimi tudi skladatelji oziroma glasbeniki, so se pridružili partizanom v četah, to pa je omogočilo nastanek ugodnejših razmer za

razvoj kulturne dejavnosti med borci in prebivalstvom na osvobojenih območjih. Veliko umetnikov je prevzelo vlogo kulturnih delavcev, propagandistov ter članov različnih kulturnih skupin, pevskih zborov, orkestrrov in godb. V okviru enot so nastale tudi samostojne skupine, kot so *Slovensko narodno gledališče*, *Invalidski pevski zbor*, *godba pri Glavnem štabu NOB* in druge. To je spodbudilo skladatelje k intenzivnejšemu ustvarjanju (Gerlanc idr., 1964, str. 13).

Okoli 50 slovenskih skladateljev je med narodnoosvobodilnim bojem na Slovenskem ustvarilo približno 454 izvornih skladb in 169 priredb. Med skladatelji, ki so delovali v obdobju 1941–1945, so bili najpomembnejši Marjan Kozina, Karol Pahor in Makso Pirnik, ki so takrat ustvarili tudi največ glasbenih del (Križnar, 1992, str. 62). Pomemben del k slovenski glasbi so prispevali še Ciril in Drago Cvetko, Radovan Gobec, Drago Korošec, Janez Kuhar, Sveto Marolt Špik, Rado Simoniti in Pavel Šivic, ki so se osredotočali predvsem na zborovsko glasbo in samospeve. Skladatelj Karol Pahor je ustvaril tudi zelo pomembne solistične in komorne skladbe za klavir (*Slovenska suita*), medtem ko sta Bojan Adamič (*Noč na Travni gori*, *Variacije na temo »Bilečanka«*, *Variacije na temo »Naglo puške smo zgrabili«*) in Pavel Šivic (*Sence*) pisala dela za violino in klavir. Bojan Adamič je bil pomemben tudi zaradi svojih orkestralnih skladb; te so pisali tudi Blaž Arnič (*Simfonija št. 5, op. 22*, »*Simfonija vrnitve*«, simfonična pesnitev »*Gozdovi pojejo*«, *op. 27* in *Simfonija št. 9, op. 63*, »*Vojna in mir*«), Filip Bernard, Anton Lavrin, Demetrij Žebre (*Svobodni napoji*) in drugi. Prav te skladbe in njihove variacije so prinesle v slovensko glasbo nove zvočne prvine, ki niso ne tehnične ali kompozicijske, ponujajo pa nov pristop k vsebini in duhu, ki odraža čas in okoliščine njihovega nastanka. Ta dela zaznamujejo začetek novega razvoja slovenske glasbe (Križnar, 2017, str. 15–16).

2.3 Pevski zbori, nastali v NOB

V obdobju narodnoosvobodilnega boja je nastalo več pevskih zborov, ki so pomembno prispevali k ohranjanju kulturnega življenja. Med najvidnejšimi so bili *zbor v enoti Levstikove brigade*, ki ga je sestavljajo 24 pevcev pod vodstvom Janeza Kuharja, *zbor pri XV. brigadi*, kjer sta zborovodstvo prevzela Drago Korošec in Viktor Mihelčič, ter *zbor Kozjanskega odreda*, ki ga je vodil Radovan Gobec. Poleg

zborov so se oblikovale tudi kulturne skupine, ki so imele ključno vlogo pri izvedbi programov, ki so vključevali recitacije, igranje na harmoniko ter solistične in zborovske nastope (Gerlanc idr., 1964, str. 16).

Radovan Gobec, ugleden partizanski skladatelj in dirigent, je na Kozjanskem vodil partizanski mešani zbor ter mešani zbor v Gornjem Gradu. Na tem območju je delovala izjemno aktivna kulturna skupina, ki je združevala godbo, orkester, pevski zbor in gledališko skupino. Pod Gobčevim vodstvom se je zbor razvil v koncertnega z visokim umetniškim nivojem, saj so z njim prirejali koncerte po vsej osvobojeni Gornji Savinjski dolini, kjer so nastopali ob različnih slovesnostih in zborovanjih. V tem obdobju so izvedli kar 30 koncertov, s čimer so pomembno prispevali k dvigu morale tako borcev kot civilnega prebivalstva. Hkrati so z glasbeno dejavnostjo navdihovali skladatelje za ustvarjanje novih skladb ter vzpostavljali in utrjevali povezanost med vojsko in prebivalstvom (Gerlanc idr., 1964, str. 16–18).

V tem obdobju so začele nastajati tudi prve gledališke skupine, med katerimi je zagotovo najpomembnejše *Slovensko narodno gledališče*, ki je nastalo na območju Črnomlja, ustanovljale so se *pihalne godbe*, *Komorni zbor SNG*, zametki prve glasbene šole ter pomembni radijski postaji – *Radio Kričač* in *Radio OF*. Pomemben pečat so pustili tudi drugi zbori, na primer *Pevski zbor »Srečko Kosovel«*, pozneje imenovan *zbor jugoslovanske armade*, in *Invalidski pevski zbor* (Križnar, 2017, str. 16).

Pevski zbor »Srečko Kosovel« je bil ustanovljen po kapitulaciji Italije, 8. septembra 1943. V različnih enotah italijanske vojske je služilo veliko primorskih Slovencev. Po kapitulaciji Italije so prešli na stran zaveznikov bodisi kot ujetniki bodisi kot dezertjerji iz italijanske vojske. Junija 1944 je zbor prevzel uveljavljeni skladatelj Rado Simoniti. Zbor je hitro dosegel visoko umetniško raven. Po osvoboditvi Jugoslavije je postal pomemben predstavnik nove države in njenega zborovskega petja. Gostoval je na številnih turnejah, med drugimi v Splitu, Šibeniku, Beogradu, Bolgariji... Nastopal je na najzahtevnejših domačih in tujih odrih, kjer je širil prepoznavnost jugoslovanske partizanske pesmi. Po osvoboditvi je imel številne koncerte po Sloveniji in kasneje tudi po vsej Evropi. Njegova dejavnost je bila ključna pri širjenju jugoslovanske partizanske pesmi v

mednarodnem okolju. Nastopil je tudi na pariški mirovni konferenci, kjer se je razpravljalo o usodi Primorske (Gerlanc idr., 1964, str. 19–26). Do zaključnega koncerta v unionski dvorani v Ljubljani (22. junija 1946) in demobilizacije je zbor nastopil na 138 koncertih oziroma prireditvah, ki jih je spremljalo več kot 100.000 poslušalcev.

Številni skladatelji so ustvarjali tudi skladbe za mladinske in otroške zборе. Med narodnoosvobodilnim bojem je na Slovenskem nastalo več kot 50 različnih skladb, namenjenih tem zborom (Križnar, 1997, str. 237). Partizanske pesmi so izvajali tudi v šolah, kjer so, če je le bilo mogoče, nastajali šolski zbori. Leta 1944 je bil v Črnomlju prvi festival mladinskih zborov Bele krajine, ki so ga organizirali pod vodstvom Maksa Pirnika, na njem pa je nastopilo kar sedem zborov. Največ mladinskih zborov pa naj bi nastalo na Primorskem. V Črnomlju se je posebej izkazal *Pionirski zbor partizanske gimnazije*, katerega ustanovitelj je bil prav tako Makso Pirnik, ki je v tistem času objavil zbirki »*Pesmi za mladike*« in »*Otroške pesmi*« (Habe, 2024, str. 19–20).

3 USTANOVITEV IN ZAČETKI PARTIZANSKEGA PEVSKEGA ZBORA (1944)

3.1 Prve zamisli in pobude

Pri ustanovitvi zbora sta imeli ključno vlogo dve partizanski bolnišnici: *Slovenska centralna vojna partizanska bolnišnica*, ki je delovala v Kočevskem rogu in *Slovensko-hrvaška vojna partizanska bolnišnica*, ki se je nahajala v Žumberku. Prav iz teh bolnišnic so prihajali ranjenci, ki so pozneje sestavljali pevski zbor (Škodnik, 1984, str. 12).

Prva zamisel o ustanovitvi zbora se je porodila popolnoma po naključju, ob srečanju načelnika propagandnega oddelka Glavnega štaba NOB Anteja Novaka in partizanskega zdravnika dr. Bogomirja Magajne na Planini v Beli krajini. Ideja, da bi osnovali nov pevski zbor, ki bi bil sestavljen iz ranjencev oziroma invalidov, se je porodila Anteju Novaku, ki je bil takrat že uveljavljen politični nadzornik in izkušen propagandist. Ker se ranjeni partizani niso mogli več bojevati, bi lahko k zmagi narodnoosvobodilnega boja prispevali drugače, s petjem. Oba sta se strinjala, da bi petje pripomoglo k njihovemu hitrejšemu okrevanju, izboljšalo medsebojne odnose in razpoloženje ter okrepilo borbena moralo. Magajna je bil zelo navdušen nad petjem in je že takrat vodil pevski zbor, v katerem pa je bila očitna razlika med petjem rekonvalescentov, ki so peli ognjevito in zagnano, in invalidov, ki so peli bolj potrto in zadržano. To je opazil tudi Ante Novak. Ugotovil je, da tako petje zmanjšuje moč partizanske pesmi, zato je predlagal ustanovitev posebnega zbora za vojne invalide, ki bi jim omogočil, da njihovo življenje dobi nov smisel, pesem pa bi bila njihovo orožje v boju za svobodo. Tako bi se tudi bolnišnice razbremenile številnih invalidov, ki bi morali sicer ostati v njih do osvoboditve, hkrati pa bi ti borci spoznali, da lahko še vedno aktivno sodelujejo in prispevajo k boju za zmago (Škodnik, 1984, str. 12–16).

3.2 Ustanovitev Invalidskega pevskega zbora

Propagandni oddelek je dolgo iskal primernelega dirigenta za vodenje zbora. Naposled so se na oddelku odločili za skladatelja in akademsko izobraženega glasbenika Karla Pahorja in mu poslali povabilo na srečanje. Ta je takratno dogajanje v svojih zapisih opisal (Škodnik, 1984, str. 19; Pahor, 1969):

Navodila, ki sem jih dobil, so bila kratka in jedrnata. Odpočiješ se lahko dan ali dva, potem pa v Kočevski Rog, kjer so naše bolnišnice. Tam boš izbral pevce – invalide, ustanovil zbor in izdelal program. V treh tednih mora zbor že nastopiti v dolini, v počastitev spomina na naše žrtve v Tednu Rdečega križa (Škodnik, 1984, str. 18–19).

Pahor se je soočal z različnimi pomisleki, med drugim ga je skrbelo, da med invalidi ne bo dobrih pevcev. Ker zdravih borcev ni smel vključiti, saj so bili nujno potrebni na bojnih položajih, je vedel, da bo izbira v bolnišnici zelo omejena. Poleg tega so se partizani, ki so okrevali, vračali v bojne enote, kar je v njem zbuvalo skrb, ali bo zbor lahko dosegal zadovoljivo kakovostno raven (Gerlanc, idr. 1964, str. 37).

Tako je bil 20. aprila 1944 ustanovljen *Invalidski pevski zbor*, sestavljen iz sedemnajstih invalidov, ki jih je izbral Karol Pahor. Prvi člani zbora so bili: Blažko Bogomil, Pietro Bussani, Drago Čik, Franc Erman, Lojze Intihar, Franc Jesih, Alojz Jurca, Leopold Kogej, Ludvik Kotar, Jože Kupljen, Just Miklavc, Zvone Novak, Vinko Perovšek, Slavko Repe, Jože Rus, Hilarij Trušnovec in Franc Žnidaršič (Škodnik, 1984, str. 135). Pevske vaje so imeli dvakrat na dan, dirigent pa je v vmesnem času komponiral še več pesmi z borbeno tematiko, ki so se pozneje zelo pogosto izvajale, npr. *Na juriš*, *Nov cvet*, *Komandant Stane* ... (Mihevc, 1977, str. 9). Ker pevci niso poznali notnega zapisa in niso imeli glasbenega predznanja, poleg tega pa ni bilo časa za učenje glasbene teorije, jih je Pahor pesmi učil na pamet. Za vsak glas posebej je zapel melodijo, pevci pa so jo ponavljali, dokler je niso osvojili. Vadili so v hiši, ki je imela največ prostora v vasi, v kateri je čez dan odmevala partizanska pesem (Škodnik, 1984, str. 20–21). Zbor, ki so ga imenovali tudi »pojoča četa«, je v svoj repertoar skoraj vsak dan dodal novo pesem (Brancelj Bednaršek, 2014).

Kot je bilo že omenjeno, je bil Karol Pahor prvi skladatelj, ki je ustvarjal za Invalidski pevski zbor. Zanj je napisal oziroma priredil okoli 25 štiriglasnih skladb za moški zbor, saj ni imel več toliko časa za komponiranje kot prej, ko ni bil odgovoren za vodenje zbora (Križnar, 2004, str. 12).

3.3 Prvi nastopi

Invalidski pevski zbor je prvič javno nastopil že teden dni po nastanku, 27. aprila 1944, prav tam, kjer je bil ustanovljen (Križnar, 2014, str. 30). Nastopili so pred ranjenci v bolnišnici na Planini, ki so bili nad njihovim petjem navdušeni, zadovoljni z izvedbo pa so bili tudi pevci sami in njihov dirigent Karol Pahor (Škodnik, 1984, str. 22).

Po mesecu dni intenzivnih vaj je zbor 21. maja 1944 nastopil v Semiču ob obletnici smrti Toneta Tomšiča in v spomin na vse padle borce narodnoosvobodilnega boja. Na svojem prvem večjem javnem nastopu je občinstvo navdušil z izvedbo desetih borbenih pesmi, saj je bila dvorana polna do zadnjega kotička. To je bilo v veliko veselje dirigentu in vsem, ki so spodbujali zbor in sodelovali pri njegovem nastanku (Mihevc, 1977, str. 9). Občinstvo je presenetila dovršena izvedba nekaterih skladb, zato so morali mnoge ponoviti. Že naslednji dan so nastopali v Črnomlju, nato pa obiskali tudi Metliko, Gradac itd. To je bila njihova prva »turneja« po večjih mestih na območju Bele krajine. Največji uspeh so doživeli 24. maja v Gradcu, kjer so zaradi izjemnega odziva občinstva morali ponoviti vse izvedene skladbe, s čimer so tako rekoč izvedli skoraj dva koncerta. Ljudje so bili ganjeni do solz, navdušeno so vzklikali in neprestano ploskali (Škodnik, 1984, str. 22–23).

Nastopi *Invalidskega pevskega zbora* so postali ključni za celotno Belo krajino. Potreba po takem zboru ni bila utemeljena zgolj z glasbenega vidika, temveč tudi z vidika propagande. Zbor je sprva deloval kot nekakšna »ilegalna« enota, saj so v Glavnem štabu menili, da ustanavljanje omenjenega zbora ni prednostno, ker so bili dovolj velika obremenitev že obstoječi zbori. Kljub začetnim težavam pa je zbor deloval in nastopal. Sčasoma se je odpor proti njegovemu priznavanju zmanjšal, kar je vodilo do spremembe stališč v vodstvu, ki je nato zbor priznalo kot legitimno in pomembno enoto (Škodnik, 1984, str. 24–26).

3.4 Izkušnje in izzivi pevcev

Kljub uspehom, ki so jih pevci dosegali na svojih prvih nastopih, pa so se pogosto soočali s hudimi telesnimi preizkušnjami, saj so mnogi trpeli zaradi nezacelejenih ran. Ena najhujših preizkušenj je bila zagotovo pot s Planine do Semiča, ki jo je moralo 17 invalidov prepešati. Mnogi so komaj hodili, eden je bil celo slep. Kljub bolečinam in naporom so pevci ohranili dobro voljo. Na najbolj strmih odsekih poti je njihov dirigent Karol Pahor tiste, ki je niso zmogli sami, nosil na svojih ramenih. Na nastopu v Gradcu so najhujše ranjeni zaradi izčrpanosti med petjem sedeli (Gerlanc idr., 1964, str. 39–40).

Kmalu, 29. maja 1944, se je zboru pridružila medicinska sestra Zlata Visenjakova, ki je bila prej vodja rekonvalescentnega oddelka na Planini. Pomagala jim je pri oskrbi in previjanju ran ter pri razgibavanju. Z njimi je potovala v Sela in Otovec, nato pa je njeno nalogo prevzela bolničarka Majda Igličarjeva (Škodnik, 1984, str. 26–27).

Kljub vsem preizkušnjam in bolečinam so ranjenci v zboru pridobili novo motivacijo in se nehali počutiti kot nekoristno breme. Dušan Perme, partizanski invalid, ki zaradi poškodb ni mogel več služiti vojski, se je Invalidskemu pevskemu zboru pridružil spomladi leta 1944. Ob partizanski pesmi, ki jo je slišal na poti, ko je hodil do kraja Otovec, da bi se pridružil zboru, je zapisal: »Kar nekam dvigala me je in bodrila. Če ne bom mogel več s puško, bom pa morda s pesmijo le še kaj prispeval k temu našemu boju.« (Škodnik, 1984, str. 30; Škodnik, 1974). Partizanska pesem je bila za pevce oziroma invalide nov način prispevanja k boju za svobodo. Z njo so pridobili motivacijo za premagovanje vseh psihičnih in fizičnih naporov. Ko so peli te pesmi, se niso več počutili kot invalidi, saj so jih te spodbujale in jih nekako tudi zdravile, hkrati pa odganjale negativne misli in občutke manjvrednosti (Škodnik, 1981, str. 26).

Dirigent Karol Pahor je pozneje zapisal (Brancelj Bednaršek, 2014):

Naši partizani so svojo pesem cenili, spoštovali in ljubili. Trdno so se je oklepali, kajti dobro so se zavedali, da je ta pesem tudi njihovo močno orožje. Ta pesem je oškropljena s krvjo, ki je prinesla našim narodom svobodo. Po obliki je skromna, po vsebini pa najbogatejša v zgodovini naše glasbene dejavnosti.

4 PARTIZANSKI PEVSKI ZBOR SKOZI DESETLETJA

4.1 1944–1954

Zbor je s trdim delom nadaljeval svoje poslanstvo. Partizanske pesmi, ki so krepile borbenega duha in vlivale upanje ljudem, so se širile naprej med borce, pa tudi med ranjence v bolnišnicah na osvobojenem ozemlju (Zibelnik idr., 2024, str. 7). Pevci so živeli kot prava partizanska enota, opravljali vse svoje dolžnosti in hkrati neprestano vadili. Poleg pevskih vaj so se začeli učiti glasbeno teorijo in se izobraževati v osnovnih predmetih, kot sta matematika in slovenščina. Spoznavali so tudi novo orožje. Vse pesmi, ki so se jih naučili čez dan, in starejše, ki so jih že znali, so ob večerih ponovili. Takrat so se v bližini porušenega otovškega železniškega mostu zbrali mnogi, ki so jim prisluhnili in celo zapeli zraven (Škodnik, 1984, str. 31–32).

Slika 1: Vaja Invalidskega pevskega zbora 8. avgusta 1944

Število pevcev v zboru je ves čas raslo. Vanj so prihajali borci iz bolnišnic po naročilu oddelka za propagando Glavnega štaba, bogatil pa se je tudi repertoar pesmi. Zborovodja Pahor je prejemal skladbe številnih skladateljev, pa tudi sam pisal in harmoniziral skladbe za svoj zbor. Povrh vsega se je povečevalo še število

nastopov. Nastopali so v kulturnih domovih po vsej Beli krajini, ob praznovanju zmag in ob ustanovitvah partizanskih enot, pa tudi na pogrebih in mitingih. Avgusta leta 1944 so priredili koncert na takrat še neosvobojenem ozemlju, in sicer v Dolenjskih Toplicah (Gerlanc idr., 1964, str. 47–49). Invalidski pevski zbor je decembra istega leta prvič nastopil tudi na radiu OF v Črnomlju, kjer so zapeli himne, žalostinke, partizanske, narodne in umetne pesmi. Do konca leta je zbor na radiu nastopil še trikrat (Škodnik, 1984, str. 54–56).

Kljub številnim nastopom pa so pevci najraje peli ranjencem v bolnišnicah, kjer so jih vedno navdušeno sprejeli. Njihovo petje je oskrbovancem vlivalo upanje, jih tolažilo in spodbujalo v najtežjih trenutkih. Med drugim so obiskali tudi hrvaško bolnišnico v Dragaševcu, kjer so pesmi, čeprav so bile pete v slovenščini, ranjenci globoko doživljali in jih sprejemali kot svoje (Škodnik, 1984, str. 61–62).

Dirigent Karol Pahor je zbor zapustil konec januarja 1945, ko ga je nasledil Pavel Šivic. Do koncerta v osvobojeni Ljubljani, 9. maja 1945, je imel zbor kar 106 nastopov. Odšli so tudi na turnejo v Italijo, kjer so nastopali za ranjence in zavezniške vojake v Bariju, Trstu in drugod (Brancelj Bednaršek, 2014). Ob vrnitvi so nastopili tudi na *radiu Svobodna Slovenija*, 6. junija 1945 pa so imeli še zadnji poslovilni koncert v dvorani Slovenske filharmonije (Mihevc, 1977, str. 9). Zbor se je nato za dve leti razšel, saj je izpolnil svojo primarno vlogo, ki je bila dviganje morale in širjenje upanja med vojno. Po osvoboditvi so se razmere spremenile, pevci so se vrnili na svoje domove in se posvetili novim nalogam. Kljub temu pa so menili, da bi morala partizanska pesem še naprej odmevati po vsej Sloveniji, saj se je v tem obdobju začel nov boj – boj z ruševinami, ki jih je za sabo pustila vojna (Škodnik, 1984, str. 91).

Leta 1947 so se člani zbora, na pobudo Glavnega odbora ZVVI Slovenije, znova združili in nadaljevali svoje poslanstvo. Vodenje zbora je ponovno prevzel Pavel Šivic, pri čemer mu je pomagal partizanski skladatelj Janez Kuhar. Zbor se je takrat preimenoval v *Partizanski invalidski pevski zbor* (Mihevc, 1977, str. 9). Tega leta je nastopil na številnih proslavah v Mariboru, Metliki, Novem mestu in drugih krajih. Posebej veliko nastopov pa je imel zbor jeseni leta 1952, ko je minilo deset let od ustanovitve prvih slovenskih brigad. Znova je odšel na turnejo po Beli krajini in obiskal kraje, v katerih je med vojno navduševal partizanske enote in

prebivalstvo. Sodeloval je tudi na glavni proslavi v Dolenjskih Toplicah, kamor so ga organizatorji povabili iz dveh razlogov: noben zbor ni tako doživeto pel partizanskih pesmi kot ta, prav tako pa so bili vsi člani zbora nekdanji borci slavnih brigad (Gerlanc idr. 1964, str. 63). Že naslednje leto so pevci zapeli ob 3. kongresu Zveze vojaških invalidov. Odpotovali so tudi v Makedonijo, kjer so poželi izjemen uspeh. Dirigent Pavel Šivic pa je po vrnitvi zaradi številnih drugih obveznosti, ki jih je imel, zbor zapustil (Škodnik, 1984, str. 108).

Po odhodu Pavla Šivica je vodenje zbora prevzel partizanski skladatelj Radovan Gobec, ki je na tem mestu vztrajal kar 28 let. Pri vodenju sta mu pomagala tudi Janez Kuhar in Ciril Cvetko ter nekateri drugi dirigenti oziroma profesorji (V. L., 1982). Že na začetku sodelovanja z zborom je Radovan Gobec začel pripravljati program za proslavo na Okroglici. Pod njegovim vodstvom je zbor razširil svoj repertoar in poseben poudarek namenil partizanskim pesmim jugoslovanskih narodov. To je bistveno prispevalo k prepoznavnosti zbora tudi v tujini, kjer je pogosto gostoval in nastopal (Gerlanc idr., 1964, str. 64–65).

Leta 1954 je Partizanski invalidski pevski zbor z osrednjim slavnostnim koncertom v Slovenski filharmoniji obeležil desetletnico svojega delovanja. Njegov nastop je prejel številne pohvale tudi v dnevnih časopisih, saj je zbor dokazal, da partizanska pesem ostaja enako živa in relevantna kot nekoč. Ob tej pomembni obletnici je prejel visoko priznanje za svoje delo in prispevek. Med drugim ga je jugoslovanski predsednik Tito odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo (Škodnik, 1984, str. 109–110).

4.2 1954–1964

Pod vodstvom dirigenta in partizanskega skladatelja Radovana Gobca je zbor doživel prelomnico, pravzaprav ponovno rojstvo. V tem času je v njem prepevalo približno 60 do 70 članov, njegova glavna vloga pa je ostala interpretacija partizanskih borbenih pesmi, ki so mu prinesle veliko priljubljenost in prepoznavnost. Kljub temu je zbor svoj repertoar pogosto popestril z narodnimi in umetnimi skladbami, programsko jedro njegovega delovanja pa so bile še naprej revolucionarne pesmi (1944 – Partizanski pevski zbor – 1974, 1974, str. 26–27).

Leta 1956 je zbor obiskal Trst, kjer je med tržaškimi Slovenci doživel izjemen uspeh. Občinstvo je navdušeno zahtevalo ponovitve in dodatke. V tem obdobju je večkrat nastopal tudi za delegacije iz tujine, ki so bile nad bogato zakladnico slovenske partizanske pesmi očarane. Tako je romunska sindikalna delegacija kmalu izrazila željo, da bi zbor nastopil tudi v Romuniji. Čeprav je bila sprva turneja zasnovana za teden dni, se je zaradi številnih nepričakovanih povabil podaljšala na sedemnajst dni. Poleg obsežnega repertoarja so se pevci naučili še tri romunske skladbe, ki so jih zapeli v romunščini in si tako pridobili spoštovanje in občudovanje poslušalcev (Škodnik, 1984, str. 110–111).

V tem obdobju so se Partizanskemu pevskeemu zboru pridružili tudi nekdanji člani Zbora jugoslovanske armade »Srečko Kosovel«. Zbor je ostal ves čas dejaven in je imel do leta 1957 za sabo že 400 nastopov (Škodnik, 1984, str. 112). Prirejali so tudi koncerte, namenjene posebej mladim, ki so jih z velikim navdušenjem poslušali. Tako so posebno pozornost namenili prenašanju revolucionarnih tradicij na mlajše generacije, saj so se zavedali njihovega pomena za ohranjanje in prenašanje vrednot narodnoosvobodilnega boja (1944 – Partizanski pevski zbor – 1974, 1974). Zbor je ves čas sodeloval pri snemanjih za Radiotelevizijo Ljubljana in Muzej ljudske revolucije v Ljubljani. Najbolj znane partizanske pesmi so bile posnete na gramofonske plošče. Poleg tega je leta 1960 zbor sodeloval pri snemanju celovečernega filma *Veselica*, ki ga je režiral Jože Babič (Brancelj Bednaršek, 2014).

15. septembra 1959 se je Partizanskemu pevskeemu zboru pridružil Tone Lovec, ki se je leta 1974 uveljavil tudi kot zborovski solist. Takrat je zbor izgubil več opernih pevcev, zunanjih sodelavcev, ki so nastopali kot solisti (Kržišnik, 2013, str. 10). Lovec je s svojim izjemnim pevskim talentom pomembno prispeval k uspehu zbora tako v domovini kot v tujini. Veljal je za temeljnega člana in steber zbora, saj je bil vsa leta njegov nepogrešljiv pevec in solist. Za svoje dolgoletno pevsko delo je bil odlikovan z redom dela s srebrnim vencem (Križnar, 2004, str. 16). V Partizanskem pevskeemu zboru je prepeval kar 50 let in na vsakem nastopu izvajal skladbe enako natančno in točno, popolnoma brez treme, ne glede na to, ali so ga poslušali predsedniki, kralji ali drugi visoki gostje (Zurunić, 15. 11. 2024).

Partizanski invalidski pevski zbor je imel osrednjo vlogo pri ohranjanju glasbene tradicije borbenih in revolucionarnih pesmi. Pogosto je nastopal po vsej Sloveniji, gostoval pa je tudi v tujini, med drugim v Avstriji, Italiji, na Madžarskem, Poljskem, v Nemčiji, Bolgariji, Gruziji in na Norveškem (Križnar, 2014, str. 19). Med najpomembnejše nastope v tem obdobju zagotovo spadajo koncert na veliki proslavi na Sutjeski leta 1958, nastop v Beogradu ob 50-letnici oktobrske revolucije leta 1967 in v Postojnski jami leta 1960, kjer so zbor poslušali številni ugledni gostje, vključno z jugoslovanskim predsednikom Titom in indonezijskim predsednikom Ahmedom Sukarnom. Pomembna sta bila tudi koncert v Trstu in Bukarešti leta 1956. Leta 1964 je zbor nastopil na proslavi v Buchenwaldu, avgusta istega leta pa odšel na turnejo po Italiji (1944 – Partizanski pevski zbor – 1974, 1974, str. 20–30).

Leta 1964 je Partizanski invalidski pevski zbor obeležil 20. obletnico delovanja. V dveh desetletjih je izvedel kar tisoč nastopov. Tako kot ob prejšnjih jubilejih so tudi tokrat praznovanje zaznamovali s slavnostnim koncertom v Ljubljani. Dvorana je bila znova polna, kar je potrjevalo, da zbor še vedno velja za enega najbolj priljubljenih. Glasbeni kritik Kristijan Ukmar je v članku, objavljenem v časopisu Delo (23. 4. 1964), o interpretaciji partizanskih pesmi tega zbora zapisal: »Zapeli so jo z resničnim doživljanjem melodike in teksta, znali so ustvariti pravo razpoloženje hrabrosti, junaštva in žrtve, razpoloženje, ki je današnjemu človeku morda že nekoliko odmaknjeno, pa je zato tembolj potrebno, da ga spozna in občuti« (Škodnik, 1984, str. 113-114).

4.3 1964–1974

Leta 1965 je zbor gostoval na Nizozemskem, kjer je nastopal ob praznovanju 20. obletnice osvoboditve države. Med drugim je izvedel koncert v Utrechtu, priredil celovečerni nastop v Slenaknu in pel v spomin na padle borce v amsterdamskem getu. Ob tej priložnosti so pevci organizatorjem obljubili, da se vrnejo spet čez tri leta (Škodnik, 1984, str. 114). Koncert v Utrechtu je privabil več kot 700 poslušalcev, podružnica ameriške založbe pa je njihov nastop posnela na gramofonsko ploščo. To je bila velika čast za zbor, ki je postajal prepoznaven po vsej Evropi in je začel dobivati številna povabila za gostovanja. Leta 1967 so pevci

odšli na turnejo v Bolgarijo, kjer so s petjem partizanskih, umetnih in narodnih pesmi navduševali tamkajšnje občinstvo. Leta 1968 so se, kot so obljubili, znova odpravili na Nizozemsko, kjer so nastopili še v mestih Brunssum, Slenaken, Krommenie in Goes, in bili deležni izjemno pozitivnih odzivov tako gostiteljev kot tudi glasbenih kritikov (Brancelj Bednaršek, 2014). Ko so nastopali v tujini, so poslušalce vedno očarali s posebno gesto – v znak spoštovanja so ob začetku nastopa zapeli vsaj po eno pesem v njihovem jeziku. Tako so pritegnili pozornost in prejeli pohvale in bili deležni spoštovanja za trud in pozornost. Pevci in dirigent so si ves čas prizadevali doseči najvišjo umetniško raven. Redne vaje je imel zbor dvakrat tedensko, pred večjimi nastopi pa so se srečevali še pogosteje. Kljub številnim izzivom, poklicnim obveznostim in drugim dolžnostim so vsi člani redno prihajali na vaje, kar je odražalo njihovo predanost petju partizanskih in drugih pesmi ter željo po učenju novih skladb. Pevci so čutili globoko pripadnost zboru in ob očetu, nekdanjem borcu, je pogosto stal še sin, ki je pel z enako vnemo in veseljem kot njegov oče (1944 – Partizanski pevski zbor – 1974, 1974, str. 33).

Leta 1968 so prvič nastopili tudi pred koroškimi rojaki ob 25-letnici tragičnega dogodka, usmrtitve selških prebivalcev. Nastopilo je kar šestdeset pevcev pod vodstvom dirigenta Radovana Gobca. Pesmi, ki jih je v dovršeni umetniški obliki izvedel Partizanski invalidski pevski zbor, so ponovno združile in poenotile koroške Slovence, tako kot v časih, ko so jih okupatorji preganjali iz njihovih domačih krajev, jih zapirali in mučili (Škodnik, 1984, str. 116).

Ob praznovanju 25. obletnice delovanja je Partizanski invalidski pevski zbor 21. aprila 1969 priredil slavnostni koncert v Slovenski filharmoniji v Ljubljani, katerega častni pokrovitelj je bil Josip Broz - Tito. Ob tem jubileju je pelo le še deset prvotnih pevcev Invalidskega pevskega zbora. Poleg tega so istega leta nastopili tudi na osrednji prireditvi z naslovom »Štajerska in Koroška v revoluciji« v Velenju (Brancelj Bednaršek, 2014). Ob tej slovesni priložnosti je bil zbor odlikovan z najvišjim priznanjem, ki ga podeljuje Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije – z Gallusovo plaketo. Za dolgoletno delovanje so bili nagrajeni tudi številni pevci, in sicer z zlatimi, srebrnimi in bronastimi Gallusovimi značkami. Poleg tega je 19 članov prejelo državna odlikovanja, nekdanji dirigent Karol Pahor in takratni umetniški vodja Radovan Gobec pa sta bila odlikovana z redom zaslug za narod z zlato zvezdo (Škodnik, 1984, str. 116). Hkrati je zbor prejel

nagrado Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, 8. februarja 1970 pa so mu podelili Prešernovo nagrado, najvišje slovensko priznanje za izjemne dosežke na področju kulture in umetnosti (Brancelj Bednaršek, 2014). V utemeljitvi ob prejemu te republiške nagrade je bilo med drugim navedeno:

Po osvoboditvi opravlja zbor novo zgodovinsko nalogo: ohranja partizansko pesem. Pomnožen z novimi, mlajšimi pevci, je prerasel v eno naših najpomembnejših ljubiteljskih zborovskih skupin, obenem pa je obvaroval svoje posebno pevsko izročilo. Duh ljudske revolucije je ostal živ v njegovi pesmi ... (Obrazložitev ob prejemu Prešernove nagrade; Škodnik, 1984, str. 116–117).

Leta 1970 je zbor odšel na turnejo po Srbiji, leto kasneje pa prvič nastopil na Madžarskem. Tam se je predstavil v več krajih, med drugim v Szombathelyju, kjer so se srečali z gradiščanskimi Slovenci, in v Budimpešti, kjer so bili deležni izjemnega zanimanja občinstva. Njihov uspeh jih je že naslednje leto ponovno pripeljal na Madžarsko, kjer so imeli tokrat še več nastopov (1944 – Partizanski pevski zbor – 1974, 1974, str. 32).

Tistega leta se je kot harmonikar zboru pridružil tudi profesor glasbe Franc Gornik. Povabilo oziroma prošnjo za sodelovanje je Gornik dobil od takratnega dirigenta Radovana Gobca. Dve leti kasneje je vodstvo zbora sprejelo odločitev za pomladitev članstva, zato je Gornik prevzel nalogo uvajanja novih članov v železni repertoar zbora. Zbor je pogosto sodeloval tudi s takratno Godbo milice, katere dirigent je bil prav Gornik, ki je torej z zborom marsikdaj že prej sodeloval tudi v dirigentski vlogi (Gornik: Križnar, 2004, str. 6).

Na občnem zboru 21. decembra 1970 so se pevci odločili, da bodo iz imena zbora odstranili naziv »invalidski«. Nekdanjih invalidov namreč že skoraj ni bilo več med člani. Zbor je tako uradno prevzel ime *Partizanski pevski zbor*. Pod novim imenom je sodeloval na prireditvi »Slavnosti revolucionarne pesmi« v Bileći in pripravil koncert v avli skupščine SR BiH v Sarajevu, namenjen jugoslovanskemu predsedniku Titu. Leta 1973 je prejel povabilo za sodelovanje na festivalu L'Unita v Italiji, kjer je nastopil v Benetkah. Tamkajšnje navdušenje je zboru prineslo dodatna povabila za koncerte v Rimu in Milanu, kjer je več kot 200.000 poslušalcev pozdravljalo borbene pesem. Z repertoarjem, ki je vključeval revolucionarne

slovenske in italijanske pesmi, je na svojih nastopih razvnel množice italijanskih naprednih in revolucionarno usmerjenih ljudi. Izjemno navdušenje je leto dni kasneje požel tudi nastop zboru na festivalu v Pesaru (Škodnik, 1984, str. 117).

Pomemben jubilej, 30-letnico obstoja in delovanja je Partizanski pevski zbor obeležil z odmevnim koncertom v tivolski dvorani v Ljubljani. Ljubljanska mestna občina je zboru ob tej priložnosti za izjemne dosežke in prispevek h kulturi podelila domicil. Obletnica je privabila številno občinstvo, ki ga je nastop zboru izjemno navdušil. Glasbeni kritiki so v svojih ocenah izpostavili njihovo ubrano zborovsko petje, globoko interpretacijo in tehnično odličnost, s čimer je zbor izkazal svojo mladostno energijo in izrazito umetniško moč (Škodnik, 1984, str. 118). V teh letih je zbor izvedel več kot dva tisoč nastopov, kar pomeni, da je letno nastopil povprečno več kot šestdesetkrat. Tako pogosto nastopanje priča o izjemni prizadevnosti in trudu pevcev kot tudi dirigenta in dokazuje, da sta bili partizanska in revolucionarna pesem v tem času še vedno zelo priljubljeni in cenjeni (1944 – Partizanski pevski zbor – 1974, 1974, str. 35-36).

4.4 1974–1984

Februarja 1975 je zbor odpotoval na turnejo po Poljski, kjer je imel tri koncerte. Za to priložnost so svoj repertoar obogatili s poljsko partizansko pesmijo v poljščini, kar je poslušalce nadvse očaralo. Med turnejo so obiskali tudi Auschwitz, največje koncentracijsko taborišče iz časa druge svetovne vojne. V spomin na tamkajšnje žrtve so izvedli žalostinko z naslovom »*Postoj, kdor mimo greš, ta kraj je svet ...*« in tako izrazili globoko spoštovanje do vseh, ki so tam izgubili življenje (Brancelj Bednaršek, 2014).

Kljub številnim pomembnim gostovanjem po Evropi pa se je zbor soočal z velikimi težavami zaradi pomanjkanja ustreznih prostorov za vadbo. Prostorske omejitve so kmalu postale kritičen problem, ki je oviral nadaljnji razvoj in kakovost dela ter oteževal vključevanje novih članov (Mihevc, 1977, str. 9). Pogosta udeležba na koncertih in različnih proslavah je postopoma vplivala na slabšo kvaliteto petja, kar so tudi pevci kmalu opazili. Zaradi preobremenjenosti z nastopi zbor ni več napredoval, izgubljal je ključne elementov umetniškega izraza, kot so izvajska vnema, koncertna prazničnost in globoka doživljajska interpretacija. Zato so na

občnem zboru leta 1976 sklenili, da bodo število nastopov omejili (Škodnik, 1984, str. 118–119).

Decembra leta 1977 je zbor končno dobil svoj stalni sedež na Krekovem trgu v Ljubljani, kar mu je omogočilo bolj sistematično in kakovostno delo. To se je hitro odrazilo v ponovnih zborovskih dosežkih. Za okrepitev in delno pomladitev sestave so razpisali več avdicij in tako pridobili nove pevce, saj so se mnogi dolgoletni člani odločili svojo pevsko pot končati (Škodnik, 1984, str. 119).

Tako je bil leta 1978 Partizanski pevski zbor povabljen v Gruzijo, kjer je v Tbilisiju potekal »Teden slovenske kulture«. Tam so izvedli kar šest koncertov, ki so vzbudili izjemno zanimanje. Tamkajšnji časopisi so pisali o rojstvu zbora med narodnoosvobodilnim bojem in njegovi zgodovinski poti. Najodmevnejši pa je bil zadnji koncert v veliki dvorani filharmonije, kjer so nastopili skupaj z gruzijskimi pevci (Brancelj Bednaršek, 2014).

Leto 1978 je bilo za zbor izjemno pomembno, saj so v tem času posneli in izdali kar 15 plošč. Tako niso zgolj ohranili celovite partizanske ustvarjalnosti, ampak tudi preprečili, da bi te pesmi utonile v pozabo. Vrhunec leta pa je bil prejem najvišjega jugoslovanskega priznanja za dosežke in poslanstvo zbora – nagrada AVNOJ. To je bila posebna čast za vse člane zbora, njihove dirigente in podpornike, ki so zbor vsa leta delovanja spodbujali in pomagali soustvarjati njegovo zgodbo. V obrazložitvi ob prejemu priznanja je bilo zapisano (Arhiv Partizanskega pevskega zbora, 1978: Škodnik, 1984, str. 120):

Partizanski pevski zbor je po splošnem in strokovnem mnenju najboljši izvajalec partizanskih in drugih pesmi z revolucionarno, delavsko in socialno tematiko. V svojo posebno zaslugo si lahko šteje, da se je partizanska pesem ne le ohranila, temveč je dobila tudi splošne ljudske razsežnosti. Zbor je dosegel visoko umetniško kakovost in hkrati ohranil izvirnega duha borcev partizanov (Škodnik, 1984, str. 120).

S pesmijo borb in zmage je zbor leta 1979 proslavil svojo 35. obletnico delovanja. Slavnostni koncert je bil 7. junija v Hali Tivoli v Ljubljani. Dvorana je bila popolnoma polna, saj se je dogodka udeležilo okoli 5000 obiskovalcev. Ob tem pomembnem jubileju je pod okriljem Partizanskega pevskega zbora nastopil tudi na novo nastali otroški pevski zbor *Kurirček*, ki ga je vodila glasbena pedagoginja

Majda Hauptman. Kljub začetnim obetom in velikim pričakovanjem je otroški zbor zaradi finančnih težav kmalu nehal delovati. Ob tej obletnici je dirigent Radovan Gobec za svoje dolgoletno skladateljsko in dirigentsko delo prejel visoko državno priznanje red bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Po tej častni nagradi se je po 28-letnem dirigentskem obdobju kot umetniški vodja umaknil, ostal pa je častni član zbora in prejel zborovsko zlato odličje za številna leta požrtvovalnega dela (Škodnik, 1984, str. 120–121). Tako je leta 1980 zbor prevzel dirigent in glasbeni pedagog Milivoj Šurbek (Roškar idr., 2019, str. 29). Sprva je bil zelo zaskrbljen, saj je bila naloga voditi zbor, ki je imel dolgoletno tradicijo in prepoznaven pečat, zanj velik izziv. Bal se je, da bi bila kakovost petja slabša, saj so bili številni pevci starejši. Kljub začetnemu strahu je dvome kmalu odpravil, kar je njemu in zboru odprlo nova obzorja. Občudoval je globoko zakoreninjeno dediščino starega Invalidskega pevskega zbora ter pristno medsebojno povezanost pevcev. Pri izbiri pevskega programa so se skupaj z zborom odločili poiskati muzikalno tehtne skladbe zaslužnih avtorjev. Njegova želja je bila, da bi zbor še povečal glasbeni ugled, zato je načrtoval udeležbo na številnih prireditvah in tekmovanjih s skrbno izbranim repertoarjem. Kljub temu pa je v središču programa, ki so ga obogatili tudi s težjimi klasičnimi deli, da bi zbor pokazal svojo zmogljivost oziroma umetniško moč, ostala partizanska borbena pesem (Škodnik, 1984, str. 122–123).

V letu 1980 so pevci že tretjič nastopili na Nizozemskem, kjer jih je gostil pevski zbor »*Inter nos*«. V letu 1981 pa so se znova odpravili na Norveško, kjer so bili deležni velikega priznanja zahtevne publike, ki je pesmi spremljala v prevodu (Brancelj Bednaršek, 2014). Vtisi pevcev z omenjenega gostovanja so bili nepozabni. Zbor je 19. oktobra nastopil v Oslu, v polni dvorani, kjer vsako leto podeljujejo Nobelove nagrade. Tone Lovec, takratni solist zbora je v intervjuju (Kržišnik, 2013 str. 11) izjavil: »Vsa dvorana se je tresla. Vsi so nam ploskali«. Na tem izredno posebnem in tudi pomembnem nastopu je sodelovalo kar 96 pevcev, kar je bilo največje število pevcev v vsej zgodovini Partizanskega pevskega zbora. Zanimivo je, da je v določenem obdobju zbor imel kar 20 prvih tenorjev, kar je izjemno veliko, saj noben drug zbor na Slovenskem, vključno z operno hišo, ni dosegel takega števila (Zurunić, 15. 11. 2024).

Vlado Žorž, predsednik odbora Partizanskega pevskega zbora in njegov dolgoletni član, je v intervjuju leta 1982 (V. L., 1982, str. 10) poudaril, da so zbor

povsod po tujini cenili bolj kot na njegovem stalnem sedežu v občini Center. Povsod drugod si je zbor pridobil ogromno prijateljev, pohvalnih ocen in vabil na ponovna gostovanja, medtem ko v občini Center že dve leti ni imel večjega koncerta. Izredno ga je žalostilo tudi to, da mladi niso kazali nobenega zanimanja za partizansko pesem oziroma zborovsko glasbo sploh. Kljub temu pa so v letu 1981 izvedli kar 58 nastopov, podobno število pa so jih načrtovali tudi za leto 1982. Njihov repertoar je temeljil predvsem na partizanskih pesmih, vanj pa so vključili tudi posamezne novejša skladbe. V zboru je takrat prepevalo okoli 80 pevcev, pri čemer so se v zasedbo vključevali tudi novi, mlajši člani, čeprav so bile avdicije izjemno zahtevne (V. L., 1982, str. 10). Pevec, ki se je želel pridružiti zboru, je moral najprej opraviti preizkus pred sprejemno komisijo, ki je ocenjevala pevčevo intonacijo, obseg in barvo glasu ter splošne pevske sposobnosti. Po uspešno opravljeni prvi avdiciji so morali novinci obiskovati posebne vaje, ki so potekale ločeno od rednih vaj zbora v drugi dvorani. Tam so bili razporejeni po glasovih in so delali pod vodstvom korepetitorjev. Udeležba na vajah je bila obvezna tri mesece, nato pa so kandidati opravili še zaključno avdicijo. Zbor je v tem obdobju sprejemal le kvalitetne pevce, ker je imel uveljavljeno ime in je v tem času užival velik ugled (Zurunić, 15. 11. 2024).

V maju leta 1983 je zbor ponovno obiskal Bolgarijo, tokrat južni del države, kjer je imel svoj zadnji nastop v Sofiji. Nastopa so se poleg drugih poslušalcev udeležili tudi številni glasbeniki, dirigenti in predstavniki različnih organizacij in oblasti.

25. aprila leta 1984 so ob 40. obletnici ustanovitve Partizanskega pevskega zbora pripravili koncert v Cankarjevem domu v Ljubljani. Ob tej priložnosti so pevci prejeli številne čestitke tudi iz tujine. Ob praznovanju so izdali novo ploščo z naslovom »*Hej, to naši partizani pojo*«, objavili monografijo »*Od invalidskega do partizanskega pevskega zbora*«, ki jo je napisala Vanda Škodnik, ter pripravili razstavo (Brancelj Bednaršek, 2014).

4.5 1984–1994

Leta 1985 se je zbor s koncertom ob dnevu žena dokončno poslovil od takratnega dirigenta Milivoja Šurbka, ki ga je nadomestil profesor Ciril Cvetko. Tako je zbor s svojim novim dirigentom leta 1985 nastopil na Češkoslovaškem in tudi v naslednjih letih sodeloval in nastopal na različnih prireditvah. Med drugim je nastopil na festivalu »*Revolucija in glasba*« 21. novembra 1987 v Črnomlju. Novembra leta 1988 pa je zbor prejel izjemno priznanje, saj je na 22. jugoslovanskem srečanju ljubiteljskih ansamblov in posameznikov v Valjevu prejel zlato odličje. Za uspeh je bil v veliki meri zaslužen njihov solist, baritonist Tone Lovec (Brancelj Bednaršek, 2014). Tega leta se je zbor udeležil zborovskega tekmovanja *Naša pesem*, na katerem je tudi pozneje večkrat tekmoval in na njem prejel srebrno in bronasto priznanje (Lovec, 7. 1. 2025).

Partizanski pevski zbor je ves čas delovanja vsakih pet let organiziral slavnostne koncerte. Tako je 19. aprila leta 1989 v Cankarjevem domu v Ljubljani pripravil koncert ob 45-letnici zbora. Takrat v njem ni bilo več pevcev partizanov, nadomestili so jih mlajši člani, ki so čutili potrebo po ohranjanju izročila partizanskih pesmi (Brancelj Bednaršek, 2014). Leta 1990 je iz zbora odšel dirigent Ciril Cvetko, zamenjal ga je profesor Peter Škerjanec, ki pa je zbor zapustil že po dveh letih (Roškar idr., 2019, str. 29).

Po osamosvojitvi Slovenije leta 1991 pa so bile partizanske pesmi »odmaknjene na rob javnega prostora kot ideološki in formalizirani glasbeni žanr brez pravega družbenega pomena in potenciala« (Hofman: Roškar idr., 2019, str. 14). Zaradi povezanosti z jugoslovansko identiteto in socialistično preteklostjo so bile partizanske pesmi označene za problematične. Posledično so bile odstranjene z javnih nastopov in uradnih praznovanj ter premaknjene v neformalne, zasebne sfere (Roškar idr., 2019, str. 14). Te pesmi so želeli potisniti v pozabo, postopoma so izginjale iz spomina ljudi, splahnelo je zanimanje zanje (Pöschl, 2009). V tem obdobju je država zboru želela prenehati izplačevati finančno pomoč, ki mu jo je do takrat zagotavljala. Hkrati se je zbor soočil z odsotnostjo umetniškega vodje, številni pevci pa so ga zapustili zaradi bolezni ali smrti (Zurunić in F. Klobasa, 15. 11. 2024). V tem obdobju je prišlo do razpada Slovenskega okteta, kar je vplivalo tudi na delovanje Partizanskega pevskega zbora. Partizanske pesmi so bile, kot že omenjeno, izključene z vseh programov, niso se več predvajale na radiu, ukinili so

tudi nedeljsko radijsko oddajo z naslovom »Še pomnite tovariši«. Zbor ni dosegel dovolj visokega umetniškega nivoja, da bi pridobil podporo javnega sklada, čeprav so imeli prej okoli 60 nastopov na leto. V tem času so nastopali predvsem na pogrebih bivših partizanov oziroma partizank, kamor so bili povabljeni, in tako s svojimi nastopi krili stroške (Leban, 8. 11. 2024). Pevci so kljub težkim razmeram vztrajali pri svojem poslanstvu in v repertoar vključili slovenske umetne skladbe, od renesančnih del do pesmi sodobnih skladateljev (Brancelj Bednaršek, 2014). Ne glede na to, da so partizanske pesmi izginile iz uradnega programa, so se zaradi svoje pomembnosti ohranjale v spominu na prelomno zgodovinsko obdobje in ostale v srcih ljudi (Roškar idr., 2019, str. 14–15).

Leta 1992 je vodenje Partizanskega pevskega zboru prevzel glasbeni pedagog Franc Gornik, ki je že prej sodeloval z zborom kot harmonikar. Takrat je bilo v zboru le še 22 pevcev, kar je bil velik izziv za njegovo delovanje. Kljub temu so si vsi prizadevali dostojno obeležiti 50. obletnico delovanja zboru, zato so v svoje vrste povabili nekaj nekdanjih članov ter pridobili tudi nove pevce (Gornik: Križnar, 2014). Slavnostni koncert z naslovom »*Zbežite sence, vzidi čisti dan*« je bil izveden 19. aprila 1994 v Cankarjevem domu v Ljubljani. Prireditev je potekala pod pokroviteljstvom takratnega ministra za kulturo Sergija Peljhana, ki je bil tudi slavnostni govornik. Zboru se je na odru pridružilo tudi dvajset bivših članov oziroma novih pevcev (Brancelj Bednaršek, 2014).

4.6 1994–2004

Leta 1994 je zbor izdal pesmarico »*Naša partizanska pesem*« z domoljubnimi, borbenimi in partizanskimi pesmimi, ob tem pa tudi dvojno avdiokaseto in svojo prvo zgoščenko. Ob tej priložnosti je bila postavljena tudi razstava (Križnar, 2004, str. 16). 10. maja 1994 so v Kranju ponovili koncert s praznovanja 50-letnice Partizanskega pevskega zboru, pevci pa so prejeli številne čestitke. V naslednjih letih so nadaljevali redne nastope in vsako leto prirejali celovečerne koncerte v različnih krajih po Sloveniji. Gostovanja v tujini so bila redkejša, saj so bili omejeni zaradi pomanjkanja finančnih sredstev (Brancelj Bednaršek, 2014). Leta 1995 je Partizanski pevski zbor nastopil tudi na Pokljuki (Lovec, 7. 1. 2025). Vsako leto so ob praznovanju dneva mladosti, 25. maja, obiskali Kumrovec in sodelovali na

tamkajšnji slovesnosti. Redni obiski so potekali do osamosvojitve Slovenije, zatem pa so kraj obiskali še nekajkrat, saj zaradi pomanjkanja sredstev pogostejše obiskovanje ni bilo več mogoče (F. Klobasa, 15. 11. 2024).

Ob stoletnici rojstva Karla Pahorja, ustanovitelja Partizanskega pevskega zbora oziroma njegovega predhodnika, Invalidskega pevskega zbora, je dirigent Franc Gornik leta 1996 z zborom posnel in izdal zvočno kaseto s Pahorjevimi partizanskimi skladbami (Križnar, 2009, str. 23). Istega leta so se nekateri člani Partizanskega pevskega zbora udeležili pohoda na Triglav, kjer so na vrhu prisluhnili igranju harmonike dirigenta Franca Gornika. Kasneje je na vrhu zapel tudi 20-članski Partizanski pevski zbor. V letu 1997 se je začel tudi proces priprave statuta, ko so člani zbora oziroma vodstvo začeli oblikovati osnutek. V naslednjih letih je bil ta večkrat dopolnjen in prilagojen, dokler ni bil leta 2016 sprejet oziroma formalno usklajen s pravnim redom Republike Slovenije (Leban, 8. 11. 2024).

Dne 27. aprila 1999 je Partizanski pevski zbor v Cankarjevem domu v Ljubljani obeležil 55. obletnico svojega delovanja s slavnostnim koncertom, na katerem je nastopil z orkestrom Slovenske vojske. Koncert so ponovili 9. decembra istega leta v ljubljanskem kulturnem domu Španski borci. Ob zaključku leta je zbor prejel nagrado mesta Ljubljane za izjemno umetniško kakovost in pomembno kulturno poslanstvo. Skozi vsa leta delovanja so pevci pogosto nastopali ob slovesih od tovarišev, prijateljev, znancev in sorodnikov na ljubljanskih Žalah in na drugih pokopališčih po Sloveniji. V tem obdobju so bili pevci vseskozi dejavni, saj so vsako leto pripravili približno 50 večjih nastopov in se redno udeleževali pevskih srečanj in tekmovanj (Brancelj Bednaršek, 2014). Nastopili so v Vojašnici Moste, leta 2001 in 2002 pa so se udeležili pevske revije ljubljanskih zborov (Lovec, 7. 1. 2024).

Imeli so pester program pesmi, med drugimi so peli tudi italijanske, nemške in ruske pesmi. Nastopali so po vsej Sloveniji, od Jesenic do Murske Sobote, pa tudi v Ljubljani ni bilo predela, v katerem ne bi nastopali (Leban, 15.11.2024). Čeprav se je zbor v tem obdobju številčno precej okrepil, pa se je izvedbena kakovost nekoliko poslabšala. Avdicije niso bile več tako stroge kot v preteklosti, kar je omogočilo lažji vstop posameznikov v zbor (Marn, 8. 11. 2024). Leta 2002

je zbor vnovič nastopil v Cankarjevem domu, na Pokljuki in v Dražgošah, leta 2003 pa so sodelovali na proslavi Prešernovega dne v Ljubljani (Lovec, 7. 1. 2024).

Marca 2004 so nastopili v čast dneva žena v Cankarjevem domu (Lovec, 7.1.2024), aprila istega leta pa so člani zbora obeležili 60-letnico delovanja s slovesnim koncertom v Cankarjevem domu v Ljubljani. Ob tej priložnosti jim je Zveza združenj borcev NOB Slovenije podelila najvišje priznanje, listino ZZB NOB Slovenije. Koncert so 4. julija istega leta ponovili na osrednji slovesnosti ob 60-letnici evakuacije ranjencev na Črešnjecju pri Semiču (Brancelj Bednaršek, 2014).

4.7 2004–2014

Čeprav se je sestava zbora skozi leta spreminjala, saj so starejši pevci odhajali, nekateri mlajši pa so se zboru šele pridružili, je med člani ves čas vladal tovariški duh, podoben tistemu, ki je povezoval prve pevce – invalide in ranjence. Pevci so se zavedali pomena partizanske pesmi, ki se je po njihovi zaslugi ohranjala kot živa dediščina in se prenašala na naslednje generacije (Brancelj Bednaršek, 2014). Pod vodstvom Franca Gornika je zbor vsako leto izvedel približno 60 koncertov. Leta 2004 so med drugimi nastopali v Postojni, v Litiji, kjer je potekalo 5. srečanje vojnih invalidov, in na Pokljuki. Vsako leto so se udeležili tudi območne revije ljubljanskih zborov (Brancelj Bednaršek, 2014).

Leta 2009 je Partizanski pevski zbor štel približno 40 pevcev in je pod vodstvom dirigenta Franca Gornika nastopal na številnih proslavah in spominskih prireditvah po vsej Sloveniji. Čeprav so bila finančna sredstva, namenjena delovanju in nastopom zbora, zelo skromna, so pevci zanosno nastopali v dvoranah, kjer jim je močan aplavz občinstva pogosto pomenil edino simbolično nagrado za vložen trud. Med letoma 2004 in 2009 so izvedli več kot 200 nastopov. V tem obdobju so ponovno sodelovali na prireditvi v spomin na Dražgoško bitko ter pod Gornikovo taktirko nastopili v Borovi drami *Raztrganci*, kjer so skupaj z gledališkim ansamblom gostovali po večjih slovenskih mestih. Sodelovali so na slovesnosti ob jubileju Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju, ob 95-letnici rojstva profesorja Viktorja Mihelčiča pa so zapeli nekaj pesmi v njegovo

čast. Vsako leto so zvesto sodelovali tudi na sklepni prireditvi *Po poti spominov in tovarštva* (Leban: Križnar, 2009, str. 5).

Ob obeležitvi 65. obletnice delovanja ter 100-letnice rojstva skladatelja Radovana Gobca je Partizanski pevski zbor ponovno nastopil v Cankarjevem domu v Ljubljani. Na slavnostnem koncertu so sodelovali tudi *Orkester slovenske vojske*, *Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič* in *Mešani pevski zbor Zora Janče*. Predstavili so obsežen pevski program, osredotočen predvsem na partizanske in uporniške pesmi. Vrhunec dogodka je bila skupna izvedba znamenitega dela Rada Simonitija *Vstajenje Primorske*. (Križnar, 2009, str. 26).

Vsi člani Partizanskega pevskega zbora so si prizadevali privabiti mlajše pevce, saj jih je bilo premalo. Le štirje člani so bili stari med 25 in 30 let. Čeprav se vsako leto zboru pridruži nekaj novih pevcev, pa so ga mnogi kmalu zapustili zaradi drugih obveznosti, zaradi službe in družinskega življenja (Kržišnik, 2013, str. 11). Med letoma 2007 in 2014 je Partizanski pevski zbor zapustilo 11 pevcev, pridružilo pa se mu je 13 novih. Leta 2010 je programska komisija iz bogatega arhiva zbora, ki obsega kar 494 partitur, izbrala 145 skladb in jih zbrala v posebni mapi z naslovom *Izbrane pesmi Partizanskega pevskega zbora*. Vsak pevec zbora je dobil svoj izvod te zbirke (Debeljak: Križnar, 2014, str. 8).

V nasprotju z drugimi zbori, ki so prav tako začeli peti in prirejati partizanske pesmi in se tako uveljavili, je Partizanski pevski zbor ohranil izvornost. Dirigent Franc Gornik je v intervjuju za časopis *Delo* (Hladnik Milharčič, 2014, str. 15) povedal:

Pojemo tako, kot je bilo rojeno in napisano. Od tega ne odstopamo. Če je bilo napisano štiriglasno, pojemo štiriglasno. Štiriglasne pesmi ne predelamo v enoglasne in ji ne damo močne spremljave, kar bi bilo za naše čase morda bolj privlačno. Notni zapis in stari posnetki nam zadoščajo, da vemo, kako je treba zapeti.

S tem so se in se še danes strinjajo tudi pevci zbora, saj vsi stremijo k ohranjanju pesmi take, kakršna je bila ob nastanku (F. Klobasa, 15. 11. 2024). 27. aprila 2013 je Partizanski pevski zbor skupaj s *Tržaškim pevskim zborom Pinko Tomažič* in *Ženskim pevskim zborom Kombinat* nastopil v dvorani Stožice v Ljubljani. Na dogodku, ki je pritegnil približno 10.000 poslušalcev, so s svojim nastopom

obeležili praznovanje dneva upora proti okupatorju ter izvedli program, sestavljen iz pesmi s partizansko in uporniško tematiko (Hladnik Milharčič, 2014, str. 15).

Pevci Partizanskega pevskega zbora so se dolgo pripravljali na koncert ob 70. obletnici delovanja, ki je bil 13. aprila 2014 v Gallusovi dvorani v Ljubljani. Na koncertu sta jih spremljala Branko Sladič na harmoniki in Tone Zaletel na orglicah. Ob tej priložnosti so poleg njih nastopili tudi *Tržaški partizanski pevski zbor*. Dvorana je bila tudi tokrat polna, nastop pa izjemno uspešen in deležen mogočnega aplavza občinstva (Križnar, 2014, str. 22). 16. maja 2014 je bila v atriju ljubljanske Mestne hiše postavljena razstava slikovnega gradiva in vseh plaket, ki jih je zbor prejel v času svojega delovanja. Razstava je bila kasneje prenesena v Belokranjski muzej Metlika (Debeljak: Križnar, 2014, str. 9). V okviru praznovanja 70. obletnice delovanja jim je takratni predsednik države Borut Pahor v Šempetru pri Novi Gorici podelil državno priznanje Zasluge za narod (F. Klobasa, 15. 11. 2024).

4.8 2014–2024

Po letu 2014 je Partizanski pevski zbor nadaljeval redne nastope pod vodstvom dirigenta Franca Gornika. Vsako leto se je udeleževal revije ljubljanskih pevskih zborov v Zavodu sv. Stanislava in nastopal na številnih prireditvah, koncertih ter komemoracijah. Med drugim je nastopal v Zapotoku, Belokranjskem muzeju, Mostecu, Semiču, na Rudnem polju, nekaj pevcev pa se je že prej tradicionalno udeleževalo pohoda na Triglav, kjer so imeli priložnostno proslavo na Kredarici. Nastopali so tudi v Mozirju, Metliki, Vojašnici Ljubljana in drugod. V obdobju od 2014 do 2017 je zbor letno izvedel od 40 do 60 nastopov. Tradicionalno je nastopal še na *Prazniku partizanske pesmi* v Festivalni dvorani v Ljubljani, na zaključni prireditvi Pohoda ob žici okupirane Ljubljane, na Orlah ob dnevu osvoboditve ter v Cankarjevem domu ob dnevu žena. Med tradicionalnimi nastopi je tudi tisti na Tisju nad Litijo, ki se ga je zbor udeleževal že od osemdesetih let naprej. Društvo Odmev Mokrca je zbor večkrat povabilo tudi k nastopom v kulturni dvorani na Golem, kjer še danes ob koncu leta prirejajo svoj letni koncert (I. Klobasa, 14. 12. 2024).

Leta 2016 je bil na podlagi 4. člena Zakona o društvih in Uradnega lista Republike Slovenije sprejet statut Kulturnega društva Partizanski pevski zbor v Ljubljani. V statutu (2016, str. 1) je pod prvim členom zapisano:

Kulturno društvo Partizanski pevski zbor je prostovoljno, samostojno, nepridobitno združenje državljanov, ki z ljubiteljskim delovanjem uresničuje svoje interese na področju zborovskega petja, zlasti pa nadaljujejo izročila partizanske domoljubne, narodne in umetne pesmi.

Navedli so, da je njihova temeljna dejavnost ohranjanje in nadaljevanje izročila partizanske, domoljubne, narodne in umetne pesmi, hkrati pa tudi razvijanje kakovostnega zborovskega petja. Vse to uresničujejo z javnimi nastopi in sodelovanjem na javnih prireditvah, revijah in pevskih tekmovanjih. Zapisali pa so tudi, da sta temeljni nalogi zbora negovanje spomina na prispevek h kulturi slovenskega naroda, ki izvira iz edinstvenega zgodovinskega dogodka – NOB med drugo svetovno vojno, in informiranje članstva o zgodovini zbora. V statutu so določili tudi posamezne vloge organov (zbora članov, upravnega odbora, nadzornega odbora, predsednika društva in častnega razsodišča) (Statut Kulturnega društva Partizanski pevski zbor, 2016, str. 1–3).

Leta 2017 je zbor po dolгих in uspešnih 25 letih vodenja zaradi zdravstvenih težav zapustil Franc Gornik. V zahvalo za dolgoletno vodenje mu je Partizanski pevski zbor in Policijski orkester priredil koncert. Umetniško vodenje zbora je takrat prevzel mladi dirigent Iztok Kocen, ki je v zbor vnesel novo, svežo ustvarjalno energijo. Izkazal se je kot predan in zavzet vodja, ki je pevce učinkovito motiviral (Marn, 8. 11. 2024). V tem obdobju je zbor dosegel najvišjo raven umetniške zrelosti, saj je Kocen s svojo avtoriteto, strokovno doslednostjo in energičnim pristopom pomembno vplival na njegov razvoj (Zurunić, 15. 11. 2024). Leta 2018 je zbor z moškim *pevskim zborom Slava Klavora* iz Maribora nastopil v mariborski dvorani Union, zatem pa so sledile intenzivne priprave na koncert ob 75. obletnici ustanovitve zbora. Slavnostni koncert je bil 9. aprila 2019 v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma. Na dogodku so sodelovali tudi *Laški pihalni orkester*, *Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec* ter solistka Gaja Sorč, s katero so izvedli skladbo *Počiva jezero v tihoti*. V zaključnem delu koncerta so vsi nastopajoči skupaj, ob počastitvi 75. obletnice smrti pesnika Karla Destovnika

Kajuha, zapeli tri skladbe, uglasbene na njegova besedila, med njimi tudi *Staro žalostno*, ki jo je za to priložnost uglasbil Iztok Kocen (Roškar, 2019, str. 4).

Po odmevnem koncertu je zbor sodeloval še na spominskih slovesnostih v Vrtu spominov in tovarištva v Petanjcih ter ob Poti spominov in tovarištva v Ljubljani (Roškar, 2019, str. 4–5). Ob dnevu upora proti okupatorju so nastopili v svojem rojstnem kraju, v Planini pod Mirno goro nad Semičem, nastopili pa so tudi na Rožniku, na Kongresnem trgu, v Metliki, Medvodah in drugod (Marn, 8.11.2024).

Leta 2019 je zbor štel 44 pevcev, od tega je bilo 37 redno aktivnih. Zbor se še vedno sooča s težavami pri privabljanju mladih pevcev, kar po mnenju predsednika zbora Jožefa Roškarja izhaja iz dejstva, da mladi pogosto gojijo drugačne vrednote. Zlato pravilo zbora ostaja štiriglasno petje, mnoge skladbe pa spremlja tudi harmonika, ki opravlja pomembno vlogo kot harmonska in ritmična podpora. Harmonika daje skladbam tempo in ritem, spodbuja zbor k večji dinamičnosti in agresivnosti petja ter prispeva k boljši energiji. Harmonikar v zboru je bil in je še vedno Branko Sladič (Pirc, 2019).

Dirigent Iztok Kocen je v tem obdobju priredil kantato *Hej, partizan!* avtorja Radovana Gobca za moški zbor, solista in komorni orkester. Kantata je nastala leta 1944, v priredbi Iztoka Kocena pa je bila ponovno izvedena 29. februarja 2020 v Novi Gorici. Gre za izjemen dosežek zbora in pomemben napredek v umetniškem izvajanju (Zurunić, 15. 11. 2024). Kantato so nato izvedli še v Lendavi, Velenju, Semiču, Izoli, Novem mestu in dvakrat v Slovenski filharmoniji v Ljubljani, vendar šele leto dni pozneje, saj so bili zaradi epidemije koronavirusa primorani nastope začasno prekiniti. Leta 2021 je zbor v baziliki na Sveti gori izvedel Vodopivčevo latinsko mašo, posvečeno sv. Vincenciju, zdaj znano kot *Maša za partizane in vse žrtve 2. svetovne vojne*. Po maši je zbor ponovno izvedel kantato *Hej, partizan!*. To je bil in je še eden največjih dosežkov Partizanskega pevskega zbora (Černič, 28. 10. 2024)

Leta 2022 je dirigent zbora postal Jakob Barbo in nadaljeval dolgoletno in plemenito poslanstvo izvajanja partizanske pesmi. Pod njegovim vodstvom je zbor izvedel jubilejni koncert ob 80. obletnici delovanja v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma (Zibelnik idr., 2024, str. 8). V prvem delu koncerta se je

Partizanski pevski zbor predstavil z izborom skladb iz klasičnega repertoarja pod vodstvom Jakoba Barbe, pozneje se mu je pridružil tudi *Primorski akademski zbor Vinko Vodopivec* in se prav tako predstavil z nekaj skladbami. V drugem delu koncerta sta oba zbora, ob spremljavi *Ad hoc simfoničnega orkestra* in pod taktirko Iztoka Kocena, ponovno izvedla kantato Radovana Gobca. Koncert pa so zaključili z izvedbo priljubljenih partizanskih skladb, kot so *Domovina naša je svobodna*, *Hej, brigade* in *Vstajenje Primorske* (Partizanski pevski zbor (uradna spletna stran), 2024). Ob 80. obletnici so v Partizanskem zboru peli Lovro Jakopina, Tone Jamnik, Igor Klobasa, Samo Marn, Vinko Tomažič, Mihael Usenik, Simo Zurunić, Jure Černič, Franc Klobasa, Bojan Rode, Ivan Šega, Anton Zaletel, Ignac Žbontar, Dušan Kulovec, Bogdan Leban, Jože Miklavič, Tone Potočnik, Miloš Porenta, Marko Rus, Rudolf Volk, Dušan Zupančič, Jože Drabik, Goran Iskrič, Jože Kavtičnik, Zvone Logar, Tonček Marn, Janez Martin Omerza, Bogdan Podlesnik, Jožef Roškar in Valentin Zibelnik (Roškar idr., 2024, str. 39).

Slika 2: Partizanski pevski zbor ob 80. letnici delovanja (Foto: Iztok Pipan, arhiv PPZ)

22. maja 2024 je bilo petje partizanskih pesmi vpisano v Register nesnovne kulturne dediščine. Pobudo za vpis je podal Partizanski pevski zbor, skupaj z njim pa sta kot nosilca vpisa navedena tudi Ženski pevski zbor Kombinat in Moški pevski zbor Slave Klavore Maribor (Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine, 2024).

5 ZAKLJUČEK

Partizanski pevski zbor je izjemno pomemben segment slovenske kulturne in zgodovinske dediščine. Njegova vloga presega zgolj umetniško dejavnost, saj je bil že ob svojem nastanku med drugo svetovno vojno zasnovan kot simbol upora, svobode in narodne zavesti. V obdobju narodnoosvobodilnega boja, ko so bile razmere izjemno težke, so bili pevci v zboru vojni invalidi, ki zaradi poškodb niso mogli več sodelovati v neposrednih bojih, zato so se borili s pesmijo. Zbor je s partizanskimi in narodnimi pesmimi dvigoval moralo borcev, širil sporočilo upora in upanja ter povezoval slovenski narod. Pesmi, ki jih je izvajal, so bile tesno povezane z ideali svobode, enotnosti in boja proti zatiranju, hkrati pa so služile tudi kot močno propagandno orodje za širjenje sporočil odpora in narodne pripadnosti. Pomembno je poudariti, da so številni partizanski skladatelji ustvarjali prav za ta zbor, s čimer so še dodatno utrjevali njegovo vlogo v narodnoosvobodilnem gibanju.

Partizanska pesem je svojevrstna pesem, značilna za narodnoosvobodilni boj. Ni zgolj pesem upora, saj so pesmi s tovrstno tematiko nastajale že mnogo prej. Njena posebnost je v tem, da ne prenaša le sporočila upora, temveč tudi vrednote solidarnosti, svobode in upanja. Zato ostaja njena vsebina aktualna še danes, saj ljudje v različnih življenjskih okoliščinah pogosto doživljamo stiske, nepravico in potrebo po izražanju nestrinjanja s krivicami.

Po koncu druge svetovne vojne se je Partizanski pevski zbor usmeril v ohranjanje spomina na dogodke iz narodnoosvobodilnega boja ter na vrednote, ki so oblikovale slovenski narod v tistem ključnem zgodovinskem obdobju. Njegovo poslanstvo se je nadaljevalo z rednimi nastopi na državnih proslavah, spominskih slovesnostih, kulturnih dogodkih in številnih koncertih tako v Sloveniji kot v tujini. Pomembno je poudariti, da je zbor s svojo dejavnostjo neprekinjeno ohranjal kulturno dediščino partizanske pesmi, ki bi sicer morda utonila v pozabo. Kljub temu se je v obdobju osamosvojitve soočil s kriznimi časi, ko je njegovo delovanje skoraj prenehalo. V najboljših časih pa je slovel po koncertnih turnejah in uspešnih nastopih v tujini.

Trenutno ima Partizanski pevski zbor še vedno pomembno vlogo v slovenskem kulturnem prostoru. Poleg ohranjanja zgodovinskega spomina s pesmijo skrbi za prenos vrednot poguma, solidarnosti, svobode in miru na nove generacije. Njegovi nastopi na državnih proslavah pričajo o trajnem pomenu partizanske pesmi za slovensko narodno identiteto. Prav tako zbor še vedno sodeluje z različnimi kulturnimi društvi in ostaja navzoč v javnem življenju.

Poleg zgodovinske vloge pa ima zbor tudi pomemben kulturno-vzgojni pomen. S svojim repertoarjem in nastopi mladim generacijam približuje zgodovinske dogodke in vrednote, ki so oblikovale slovenski narod. Ohranjanje partizanske pesmi skozi čas ni pomembno le zaradi zgodovinskih okoliščin, ampak tudi zaradi njenega umetniškega pomena in sporočilne moči.

Zaključimo lahko, da Partizanski pevski zbor s svojim dolgoletnim delovanjem ostaja več kot le pevski ansambel. Je živ spomenik zgodovine, umetnosti in vrednot, ki so oblikovale slovensko narodno identiteto. Njegovo poslanstvo ohranjanja zgodovinskega spomina ter širjenja sporočila miru in upanja je danes enako pomembno kot ob nastanku. Pevci zbora si močno želijo, da bi partizanska pesem živela tudi v prihodnje. V zboru seveda ne pojejo le iz spoštovanja do zgodovine in dediščine partizanskega boja, ampak tudi zaradi lepote pesmi in ljubezni do petja. Kljub zvestobi tradiciji pa si želijo pritegniti tudi mlajše pevce, ki bi pripomogli k nadaljevanju tega poslanstva. S svojo udarno interpretacijo partizanskih pesmi še naprej prispevajo k ohranjanju pomembne kulturne dediščine in spomina na čase, ko je glasba imela moč, da je združevala in navdihovala ljudi v boju za svobodo.

6 VIRI IN LITERATURA

1944 – *Partizanski pevski zbor – 1974*. Ljubljana: ČGP Delo.

Brancelj Bednaršek, A. (2014). *Partizanski pevski zbor, 70 let* [Razstava]. Belokranjski muzej Metlika, Metlika.

Černič, Jure. Osebni pogovor s pevcem zbora (dne 28. 10. 2024 v Ljubljani).

Gerlanc, B., Gobec, R., Krese-Čoban, F., Miklavc, J., Perme, D., Repe, S. idr. (1964). *Pesem borb in zmag*. Ljubljana: Kulturni, prosvetni in zgodovinski zavod Borec.

Hladnik Milharčič, E. (2014). Partizanski pevski zbor. *Delo*, 56 (83), str. 15.

Klobasa, Franc. Osebni pogovor s pevcem zbora (dne 15. 11. 2024 v Ljubljani).

Klobasa, Igor. Osebni pogovor s pevcem zbora (dne 14. 12. 2024 na Golem).

Koordinator varstva nesnovne kulturne dediščine. (2024). Slovenski etnografski muzej, Ljubljana. <http://www.nesnovnadediscina.si/sl> (dostop dne 9. 1. 2025)

Križnar, F. (1992). *Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Križnar, F. (1997). Slovenska glasba v narodnoosvobodilnem boju (1941–1945). *Zgodovinski časopis*, 51 (2), str. 235–239.

Križnar, F. (2004). *60 let Partizanskega pevskega zbora Ljubljana: 1944–2004*. Ljubljana: Mestni odbor Zveze združenj borcev in udeležencev NOB.

Križnar, F. (2009). *100. obletnica rojstva Radovana Gobca (1909–1995) in 65. obletnica Partizanskega pevskega zbora (1944–2009)*. Ljubljana: Združenje borcev za vrednote NOB.

Križnar, F. (2014). *70 let Partizanskega pevskega zbora Ljubljana: 1944–2014*. Ljubljana: Partizanski pevski zbor.

Križnar, F. (2017). Slovenske partizanske pesmi, biseri kulturne dediščine našega naroda. *Glasba v šoli in vrtcu*, 20 (4), str. 13–19.

- Kržišnik, M. (2013). Sem zagovornik klasičnega partizanskega petja. *Svobodna misel*, 22 (1), str. 10–11.
- Leban, Bogdan. Osebni pogovor z bivšim predsednikom (dne 8. 11. 2024 v Ljubljani).
- Lovec, Magda. Osebni pogovor z ženo solista Toneta Lovca (dne 7. 1. 2025 v Ljubljani).
- Marn, Samo. Osebni pogovor z pevcem zbora (dne 8. 11. 2024 v Metliki).
- Mihevc, J. (1977). Partizanski pevski zbor Ljubljana. *Dogovori*, 5 (20), str. 9.
- Partizanski pevski zbor, uradna spletna stran. <https://www.ppz.si/> (dostop dne 9.1.2025).
- Pirc, T. (2019). Partizanski pevski zbor [Radijska oddaja]. Val 202, RTV Slovenija.
- Pöschl, A. (2009). *Pesem upora* [DVD]. Ljubljana: RTV Slovenija.
- Roškar, J., Kocen, I., Jelušič, L., Hofman, A., Komelj, M. (2019). *Tri četrta stoletja Partizanskega pevskega zbora*. Ljubljana: Društvo Partizanski pevski zbor.
- Škodnik, V. (1981). *Partizanski pevski zbor, Slovenija, Jugoslavija*. Ljubljana: Partizanski pevski zbor.
- Škodnik, V. (1984). *Od invalidskega do partizanskega pevskega zbora*. Ljubljana: Založba Jaroslav Skrušny.
- Upravni odbor KD PPZ Ljubljana (2016). Statut Kulturnega društva Partizanski pevski zbor v Ljubljani, kot temeljni akt v skladu z navedenim zakonom in s pravnim redom Republike Slovenije. Ljubljana.
- V.I. (1982). Naša partizanska pesem je še zmeraj živa. *Dogovori*, 10 (6), str. 10.
- Zibelnik, V., Premk, M., Misson, A., Habe, T., Mohar, R., Sinanović, M. (2024). *80 let Partizanskega pevskega zbora*. Ljubljana: Kulturno društvo Partizanski pevski zbor.
- Zurunić, Simo. Osebni pogovor z dolgoletnim pevcem zbora (dne 15. 11. 2024 v Ljubljani).